

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ВИКЛАДАЧАМИ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті проаналізовано проблему використання сучасними викладачами активних методів навчання у вищому технічному навчальному закладі. Здійснено кількісну та якісну інтерпретацію результатів анкетування студентів. Зроблено висновок, що загальною тенденцією у ВТНЗ лишається недостатнє використання активних методів навчання викладачами.

Ключові слова: методи навчання, активні методи навчання, анкетування.

У сучасному інформаційному світі проблема забезпечення якісної вищої освіти набуває все більшої гостроти. З одного боку, у системі освіти відбуваються корінні зміни, пов'язані із використанням інформаційних технологій, доступністю для широких верств населення результатів наукових досліджень та різноманітної навчальної інформації, електронної літератури, відеолекцій тощо. З іншого боку, викладачі та вчені відзначають, що загальною тенденцією освіти у різних країнах стає так звана "інфляція оцінок". Тобто декілька десятиліть тому рівень знань, за який студенти сьогодні отримують чотири або п'ять балів, був би недостатнім для успішного навчання.

Отже, сучасні студенти мають більше можливостей для здобуття вищої освіти, для самонавчання, для поглибленого вивчення навчального матеріалу, ніж їх ровесники раніше, але водночас рівень знань студентів знижується. Причини цього явища можуть бути пов'язані і з масовизацією освіти, втратою вищою освітою статусу елітарної, і з мотивацією сучасних студентів, і з умовами навчально-виховної діяльності, і з поширенням явища плагіату та "купівлі" навчальної (курсової, контрольної тощо) роботи зокрема і "завдяки" використанню ними можливостей інформаційних технологій.

Вирішення ж цієї суперечності можливе через успішне управління викладачами навчальним процесом та пізнавальною діяльністю студентів. Уже давно доведеним фактом є те, що активізація пізнавальної діяльності, стимулювання навчання, зацікавленість студентів, підвищення ефективності освіти значною мірою залежить від методів навчання, які використовує викладач. Активні методи навчання, безумовно, із цієї точки зору є найбільш доцільними.

Аналізу сутності активних методів навчання, їх класифікації та методики використання присвячено значну кількість досліджень та публікацій [1– 4]. Водночас актуальною проблемою залишається визначення, наскільки поширеним сьогодні є використання активних методів навчання викладачами у навчально-виховному процесі.

Отже, *метою статті* є аналіз сучасних тенденцій використання викладачами активних методів навчання у вищому технічному навчальному закладі.

Як відомо, методи навчання визначаються як спосіб взаємодії викладача та студента, спрямований на досягнення цілей навчання. Активні методи навчання відповідно – це такий спосіб їхньої взаємодії, який приводить до активі-

зації мислення та практичної навчальної діяльності студентів, підвищує їх самостійність у оволодінні навчальним матеріалом та сприяє підвищенню ефективності навчально-пізнавальної діяльності.

До активних методів навчання зараховують такі методи, як: дискусія, дебати, метод конкретних ситуацій, мозковий штурм, проблемні методи, ділові та рольові ігри, метод проектів тощо. Використання активних методів навчання зазвичай протиставляється так званому “традиційному навчанню”, коли переважають репродуктивні методи навчання, студенти досить пасивні, а їх діяльність більшою мірою спрямована на сприйняття, запам’ятовування та відтворення навчального матеріалу. Умови традиційного навчання меншою мірою сприяють осмисленню студентами навчальної інформації та її розумінню.

Для вивчення тенденцій використання активних методів навчання викладачами було застосовано метод анкетування. В опитуванні взяли участь магістри VI курсу Національного технічного університету “Харківський політехнічний університет”, які вивчали дисципліни “Основи педагогіки вищої школи” та “Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності”. Після занять із цих дисциплін та виконання творчого самостійного завдання студенти добре розуміли, що таке активні методи навчання, і могли свідомо відповідати на запитання анкети. Усього в анкетному опитуванні взяли участь 104 студента факультетів інформатики та управління, фізико-технічного, механіко-технологічного, економічної інформатики та менеджменту, технології неорганічних речовин, інтегрованих технологій та хімічної техніки, транспортного машинобудування, енергомашинобудівного, інженерно-фізичного, машинобудівного.

Займання анкети були такими:

1. Під час мого навчання у ВНЗ активні методи навчання використовувались викладачами: постійно більшістю викладачів; постійно деякими викладачами; постійно окремими одиницями викладачів; час від часу більшістю викладачів; час від часу деякими викладачами; час від часу окремими одиницями викладачів; рідко більшістю викладачів; рідко деякими викладачами; рідко окремими одиницями викладачів; ніким і ніколи.

2. Під час мого навчання у ВНЗ активні методи навчання використовувались на % дисциплін.

Відповідно до інструкції, на перше запитання анкети студенти могли дати декілька відповідей. Наприклад, “постійно деякими викладачами” та “час від часу окремими одиницями викладачів”.

Більшість опитуваних (26,4%) вважають, що під час їх навчання деякі викладачі використовували активні методи навчання час від часу (рис. 1).

Значна кількість студентів відзначила, що у ВНЗ є одиниці викладачів, які використовують активні методи навчання постійно (18,7%), трохи менше опитаних вважають, що постійно використовує у своїй педагогічній діяльності ці методи деяка частка викладачів (16,5%).

З одного боку, позитивним є те, що варіанти відповідей, де вказувалось, що викладачі рідко використовують активні методи навчання, було обрано не великою кількістю студентів, на кожен із таких варіантів припало менше ніж 10%. Не було жодного студента, який би вказав, що під час його навчання ці методи не використовувались ніколи і ніким. З іншого боку, тільки 1,1% студентів вважають, що активні методи навчання більшість викладачів використовує постійно.

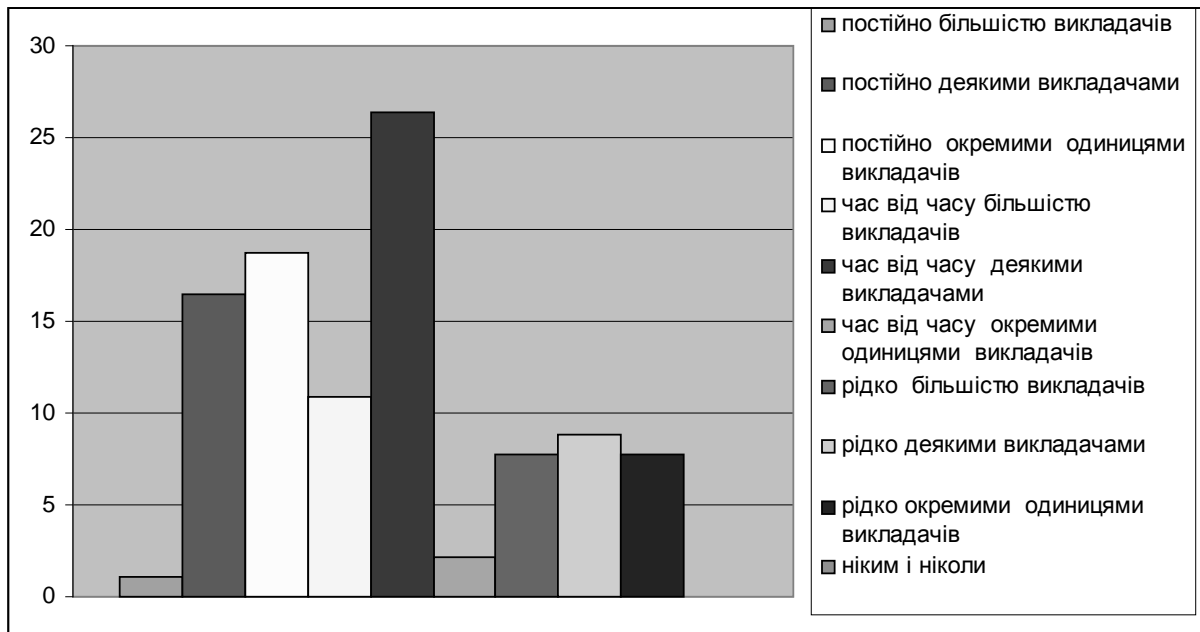

Рис. 1. Результати оцінювання студентами того, наскільки часто викладачі використовують активні методи навчання

Отже, відповідно до оцінювання студентами свого навчання у ВНЗ, певна кількість викладачів постійно або час від часу використовує активні методи навчання. Водночас ситуація з використанням активних методів навчання ще потребує вдосконалення, потрібна робота спрямована на більше поширення та частіше використання активних методів навчання.

Ще гірші результати було отримано при відповідях студентів на друге запитання анкети (рис. 2).

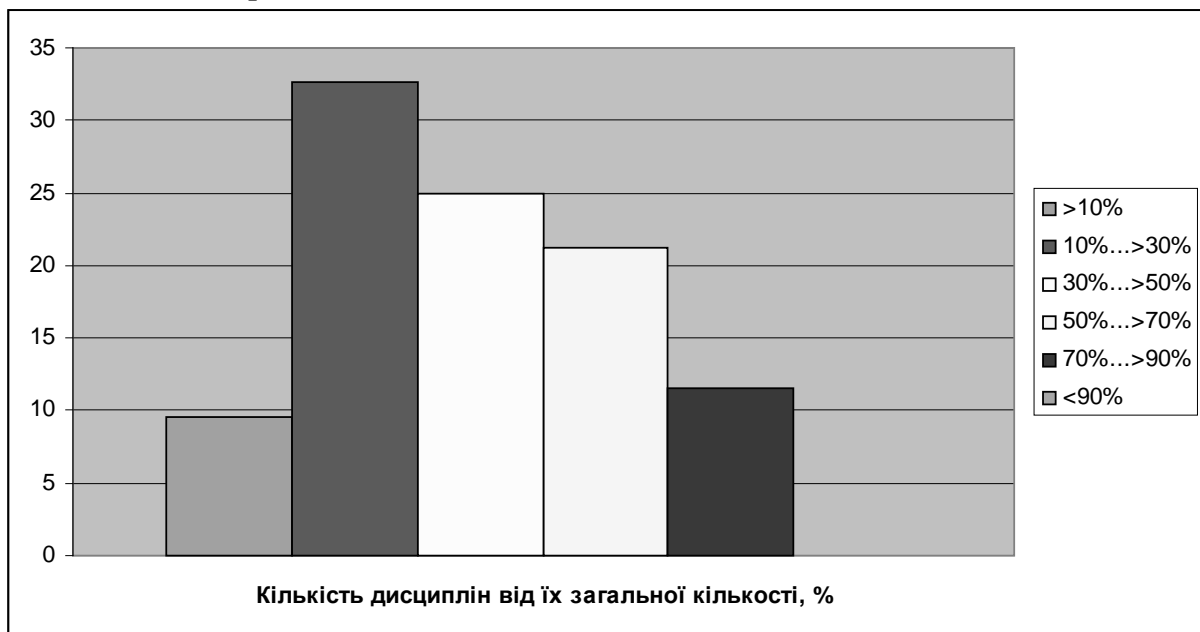

Рис. 2. Кількість дисциплін, на яких використовувались активні методи навчання, від загальної кількості дисциплін, котрі викладались студентам під час навчання у ВНЗ

Як уже відзначалось, на запитання анкети відповідали студенти останнього, VI курсу навчання. Їм було запропоновано згадати всі дисципліни, які вони ви-

вчали, та визначити у викладанні якої кількості з них використовувались активні методи навчання. Як видно з рис. 2, найбільша кількість студентів (32,7%) відзначила, що ці методи використовувались у діапазоні від 10 до >30% дисциплін. Безумовно, це незадовільний результат. Ще 25% студентів на запитання анкети відповіли, що цей процент дисциплін перебуває у межах від 30 до >50%, а 21,2% – у межах від 50 до >70% від загальної кількості дисциплін, що вони вивчали.

Водночас 9,6% студентів вважають, що активні методи навчання використовувались на менше ніж 10% дисциплін і при цьому жодного студента не було, який би відзначив, що таких дисциплін було більше ніж 90%.

Якщо дещо збільшити верхню та нижню межу, за якою ми порівнюємо результати анкетування, то потрібно буде відзначити, що 19,2% студентів вважають, що активні методи навчання використовувались на менше ніж 15% дисциплін від їх загальної кількості, і тільки 1,9% вважають, що таких дисциплін було більше ніж 85%. Узагальнення отриманих результатів показує, що 67,3% опитаних студентів відзначили, що активні методи навчання використовуються на менше ніж 50% дисциплін, 3,8% вказали рівно 50%, і тільки 28,9% студентів визначили, що ці методи використовувались більше ніж на 50% дисциплін із тих, які вони вивчали.

Безумовно відмінності у відповідях студентів могли залежати від напряму їх підготовки та спеціальності, від того, які саме викладачі “зустрілись” їм на шляху професійного навчання у ВНЗ, від суб’єктивного ставлення студентів до своєї професії. Можна, наприклад, припустити, що використання таких активних методів навчання, як проблемні питання, конкретні практичні ситуації підвищували увагу, стимулювали розумову діяльність студентів, давали їм змогу краще зрозуміти навчальний матеріал, але такі методи роботи викладача могли просто забуватись, або навіть особливо не запам’ятовуватись студентами. Адже їх основна увага має бути спрямована на вивчення нового навчального матеріалу, а не на те, як саме проводить заняття викладач, які методи навчання використовує. Особливо, на нашу думку, таке “забування” буде характерним для студентів із низькою мотивацією до навчання й здобуття професії. З іншого боку, найбільшою цікавістю й активністю для студентів відзначаються рольові та ділові ігри, тренінги, проекті методики, гострі, бурхливі, емоційні дискусії. Припускаємо, що такі яскраві вправи студенти навряд би забули, але самі ці методи навчання використовуються не дуже часто.

Проте причин для цього також досить багато. І це не тільки недостатня професійна компетентність викладачів, хоча саме ця проблема, на наш погляд, потребує найбільшої уваги та пошуку шляхів її вирішення. Але постають й інші проблеми, наприклад, які форми навчання переважають у навчальному процесі? Колективні лекції у великій аудиторії слухачів обмежують можливості викладача у виборі активних методів навчання. Із цього випливає й ще одне запитання: скільки студентів припадає на одного викладача? Відомо, що в Україні це співвідношення більше ніж у ВНЗ, наприклад, Європи й Америки, а це проблема, яку треба також зарахувати до об’єктивних ускладнень. Нарешті, ще одне запитання, яке потрібно ставити: скільки навчальних аудиторних годин є у розпорядженні викладача для вивчення дисципліни? Відомо, що переваги традиційно-репродуктивних методів навчання полягають у можливості за відносно невеликий проміжок часу забезпечити оволодіння студентами значного обсягу навчального матеріалу. Активні методи навчання більш ефективні та потребують більшої кількості часу та більших зусиль від викладача й студентів. Отже, існують досить багато об’єктивних і суб’єктивних трудно-

щів використання активних методів навчання. Викладачі мають володіти достатньою майстерністю, бути мотивовані, бажати їх використовувати, але й організація навчального процесу має сприяти цьому.

Але, які б пояснення ми не шукали, **висновок** поки лишається невтішним, адже результати опитування студентів свідчать, що активні методи навчання викладачами використовуються недостатньо. Студенти вважають, що є певна частка викладачів, які застосовують у своїй діяльності активні методи навчання час від часу або постійно, але тільки близько 30% студентів відзначають, що ці методи навчання використовувались на більше ніж 50% дисциплін, що вони вивчали. Із цього ми можемо припустити, що студенти у процесі своєї професійної підготовки переважно відчують себе у пасивній ролі, не досить зацікавлені та невисоко оцінюють організацію навчального процесу.

Незважаючи на значну увагу до активних методів навчання у педагогічних дослідженнях, досить велику кількість публікацій із цієї проблеми, поширення ідей щодо використання активних методів навчання, традиційно-репродуктивні методи навчання лишаються достатньо розповсюдженими.

Отже, загальною тенденцією у вищому технічному навчальному закладі лишається недостатнє використання активних методів навчання викладачами, що загострює проблему необхідності вдосконалення навчального процесу та забезпечення активності студентів у процесі професійної підготовки.

Список використаної літератури

1. Буланова-Топоркова М.В. Педагогические технологии / М.В. Буланова-Топоркова, А.В. Духавнева, В.С. Кукушки. – М. : МарТ, 2006. – 336 с.
2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 207 с.
3. Пехота О.М. Освітні технології / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. – К. : АСК, 2001. – 256 с.
4. Сисоєва С. Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проектів / С. Сисоєва // Неперервна професійна освіта : теорія і практика. – К., 2002. – Вип. 1 (5). – С. 73–80.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2013.

Резник С.Н. Современные тенденции использования преподавателями активных методов обучения в высшем техническом учебном заведении

В статье проанализирована проблема использования современными преподавателями активных методов обучения в высшем техническом учебном заведении. Проведена количественная и качественная интерпретация результатов анкетирования студентов. Сделан вывод, что общей тенденцией в ВТУЗ остается недостаточное использование активных методов обучения преподавателями.

Ключевые слова: *методы обучения, активные методы обучения, анкетирование.*

Reznik S. Trends of active learning methods, used by teachers in higher technical schools

In the article the problem of the use of modern methods of training teachers active in the higher technical school. The quantitative and qualitative interpretation of the survey results of students. It is concluded that the general trend in is insufficient use of active teaching methods teachers.

Key words: *teaching methods, active learning methods, questionnaire.*